

ביאור מהרש"א

מסכת פסחים

פרק אור לארבעה עשר

חלק א'

מדף ב. עד דף ז:

January 2, 2004

© Yechezkel Folger 2004

מפתח

דף ב.	4
רש"י ד"ה הבקר אור כתיב, ותוס' ד"ה וכדרב יהודה	4
תד"ה אור לארבעה עשר	5
רש"י ותוס' ד"ה בכי טוב	7
רש"י ותוס' ד"ה וכאור בקר יזרח שמש	8
תד"ה והא קיימא לן	9
דף ב:	11
רש"י ד"ה אי פשיטא לך	11
תד"ה ראב"י אומר, היכן, ומאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה	12
תד"ה מאימתי ותד"ה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור	13
דף ג.	14
תד"ה ת"ל ביום	14
דף ג:	16
רש"י ד"ה וכל היכא	16
רש"י ד"ה רכבת כתיב	18
תד"ה שמץ פסול	20
גמ' מי קא ספו לך מן האליה כן	21
דף ד.	23
תד"ה שנאמר וישכם	23
תד"ה אבא קיים	26
תד"ה אם משמסר	29
דף ד:	30
גמ' והב"ע דמוחזק לן	30
תד"ה וכתוב אך ביום הראשון תשביתו	34
תד"ה ואימא לרבנות	37
דף ה.	39
גמ' רב נחמן בר יצחק אמר ראשון דמעיקרא משמע כו' רבא אמר מהכא לא תשחט על חמץ כו'	39
תד"ה למעוטי חולו של מועד	39
רש"י ד"ה אך חלק	43
דף ה:	45
תד"ה משום דכתיב לך, לך תרי זימני	45
דף ו.	50
תד"ה בהמת ארנונא	50
תד"ה ייחד לו בית	53
רש"י ד"ה דעתו לחזור כו' אפילו מראש השנה נמי	55
דף ו:	58
גמ' דאלת"ה כלל ופרט כו' ותד"ה אבל בחד ענינא וד"ה אבל בתרי עניני	58
תד"ה ודעת' עילו'	61
תד"ה משש שעות ולמעלה	63
דף ז.	65
גמ' הב"ע כגון שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר כו'	65
תד"ה לפני סוחר' בהמה כו'	67

תד"ה בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע	69
תד"ה לא סגי דלאו איהו מהיל	71
תד"ה על הטבילה	72

רש"י ד"ה הבקר אור כתיב, ותוס' ד"ה וכדרב יהודה

1) גמרא

- a) רב הונא says אור means light (the daylight hours) when used as a noun.
- b) רב יהודה says אור means night when used as a noun.
- c) קשיא
  - i) In והבקר אור והאנשים שולחו, the word אור is used as a noun to mean morning.
  - ii) Doesn't this support רב הונא?
- d) תירוץ
  - i) No.
    - (1) Here the word is used as a verb: it means the morning lightened.
    - (2) והבקר אור והאנשים שולחו means persons should leave for travel only after the day lightens.
    - (3) This supports רב יהודה אמר ר' who says טוב ויצא בכי טוב.
  - ii) But when אור is used as a noun, רב יהודה is right that it means night.

2) מהרש"א (as explained by רש"י)

- a) קשיא
  - i) Why does והבקר אור והאנשים שולחו support רב יהודה אמר ר' only in the מסקנא when we know that אור in the פסוק is a verb?
- b) תירוץ
  - i) הוה אמינא
    - (1) אור in this פסוק is a noun that means daylight hours,
    - (2) Daylight hours begin with dawn when there isn't enough light to benefit travelers.
  - ii) But in the מסקנא,
    - (1) אור in this פסוק is a verb that means "lit up,"
    - (2) the פסוק refers to the significant light that begins only at sunrise and that significantly benefits travelers.
- c) ר' יהודה אמר והבקר אור והאנשים שולחו doesn't make this distinction. whether or not אור is a verb.

תד"ה אור לארבעה עשר

1) גמרא

a) We require אור לארבעה עשר בדיקה.

2) רש"י

a) The purpose of the בדיקה is שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא.

3) תוספות

a) קשיא

i) How can the purpose of the בדיקה be to avoid ימצא ובל יראה, if

(1) There must always be ביטול because הבודק צריך שיבטל.

(2) There is no בל יראה after ביטול.

b) תירוץ

i) Must be that בדיקה is a חומרא דרבנן to avoid eating חמץ.

c) קשיא

i) Why are the רבנן more concerned about eating חמץ than other איסורי הנאה?

d) Two תירוצים

i) First תירוץ

(1) Because people are more liable to eat חמץ than other איסורי הנאה. They eat חמץ all year and don't sense חמץ as something to avoid (לא בדילי מיני').

(2) Contrast other איסורי הנאה which are always אסור and people are בדיל.

(a) קשיא

(i) But how come a נזיר doesn't have to be בודק ומבער wine?

(b) תירוץ

(i) Because it makes no sense for him to be בודק ולבער wine that although אסור to him is at the same time מותר לאחריני.

ii) Second תירוץ (as amplified by מהרש"א):

(1) Because the תורה was מחמיר to apply the unusual ימצא ובל יראה.

(a) קשיא

(i) There is no בל יראה for חמץ ע"י תערובות and חמץ נוקשה. Do we still require בדיקה וביעור for חמץ ע"י תערובות and חמץ נוקשה?

(b) תירוץ

(i) Yes, a later משנה says

1. שיאור (חמץ נוקשה) ישרף, ולחד מ"ד כ"ש חמץ גמור ע"י תערובות.

(c) קשיא

(i) But maybe there's no need to be מבער these items.

(ii) Maybe the phrase ישרף doesn't mean "you must burn it." Maybe it simply means that דאורייתא they're of no further use and they are in effect עומד לישרף?

(d) תירוץ

1. These items are מותר אחר הפסח.

2. So ישרף must have its literal meaning of "you must go ahead and burn it."

4) מהרש"א

a) קשיא

i) Why does תוספות raise נזיר as an issue for the first תירוץ?

ii) Wine is מותר בהנאה to a נזיר!

b) תירוץ

i) נודר really refers to נדר which can be אסור בהנאה to the נודר.

ii) And תוספות' תירוץ indeed applies just as well to נדר as to נזיר:

(1) the object that was נידר is אסור

(a) only to the נודר

(i) and is מותר to others

רש"י ותוס' ד"ה בכי טוב

1) Review the גמרא again:

- a) אמר רב יהודה אמר רב לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב.
- b) He derives this from הבקר אור והאנשים שולחו יוסף collectively left מצרים when הבוקר אור.

2) תוספות

a) קשיא

i) Why in הכונס does ר' יהודה אמר ר' derive the same דרשה from

(1) לא תצאו איש מפסח ביתו

ii) rather than from

(1) הבוקר אור והאנשים שולחו?

b) תירוץ

i) Both פסוקים are necessary because they deal with different concerns:

(1) enjoined individual Jews from leaving their houses in the city during the night of בכורות

(a) So it applies to individuals (not groups) who can be hurt by מזיקין at night.

(b) Conversely, since the enjoined movements

(i) were within their own city

1. The individuals were familiar with the roads

2. and knew where they were in disrepair

(2) הבקר אור והאנשים שולחו relates to the departure of Joseph's brothers from מצרים והאנשים שולחו in מצרים.

(a) There is no concern with מזיקין for persons who travel in groups.

(b) But since they were new to מצרים

(i) They were not familiar with its road hazards

c) מהרש"א

i) קשיא

(1) Why doesn't תוספות say that יוסף warned his brothers to travel by day מפני החיות ומפני הליסטים

ii) תירוץ

(1) For the same reason: a group needn't worry about these.

רש"י ותוס' ד"ה וכאור בקר יזרח שמש

1) רש"י

- a) כאור בקר means the first glimmers of the dawn
- b) יזרח שמש means sunrise
- c) The פסוק means the dawn (when now there are only the first glimmers of light) will לעתיד לבא be as bright as the earth is now when the sun rises.

2) (רבינו תם) תוספות

- a) The פשט is reversed.
  - i) בקר continues until noon.
  - ii) The פסוק means that sunrise לבא לעתיד will be as bright as noon today.

3) מהרש"א

- a) The פסוק more readily fits the פשט of תם רבינו:
  - i) For תם רבינו the פסוק is straightforward:
    - (1) כאור בקר
      - (a) like the current strong light [of mid-day],
    - (2) יזרח שמש
      - (a) the sun will [in the future] shine [when it first rises].
  - ii) For רש"י, the פסוק logically should have been reversed:
    - (1) וכזריחת שמש
      - (a) like the current light of sunrise
    - (2) יהי אור בקר
      - (a) the dawn will be bright in the future.

תד"ה והא קיימא לן

1) גמרא

- a) ויקרא אלקים לאור יום, ר' יהודה For
  - i) means יום [a verb] called the lightening הקב"ה
  - ii) rather than יום [a noun] called the light הקב"ה
- b) But if so קשיא ויקרא אלקים לחשך לילה would mean
  - i) ה'קב"ה called the darkening night
  - ii) and that can't be because we know that
    - (1) עד צאת הכוכבים יממה הוא (1)

2) תוספות

- a) קשיא
  - i) How does our גמרא know that night begins at צאת הכוכבים?
- b) תירוץ
  - i) A מגילה in גמרא derives this from
    - (1) ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד צאת הכוכבים
    - ii) ואומר והי' לנו הלילה משמר והיום מלאכה

3) מהרש"א

- a) Review the גמרא in מגילה.
  - i) A משנה says that the day begins with עלות השחר for certain purposes.
  - ii) קשיא
    - (1) How do we know that?
  - iii) תירוץ
    - (1) from ויקרא אלקים לאור יום
    - (2) which means ה'קב"ה called "יום" the period that begins with the start of the lightening (i.e., from עלות השחר).
  - iv) קשיא
    - (1) But if so קשיא ויקרא אלקים לחשך לילה would mean ה'קב"ה called the darkening night, and
    - (2) that can't be because עד צאת הכוכבים יממה הוא!
  - v) תירוץ
    - (1) You're right.
    - (2) ויקרא אלקים וכו' can't be the source.

(3) Instead, we know that the day starts at dawn from

(a) ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד צאת הכוכבים

(b) . ואומר והי' לנו הלילה משמר והיום מלאכה

b) קשיא

i) When the מקשן asked that darkening can't mean night, the מקשן didn't yet know about the פסוק of עושים

(1) Otherwise, the מקשן would already have derived from the same פסוק that day begins with dawn.

ii) So, at that stage, when we could derive no learning from עושים, why was it פשוט to the גמרא that night begins at צאת הכוכבים?

4) Back to תוספות

a) קשיא

i) If night doesn't begin until צאת הכוכבים

(1) why does ר' יהודה (תנא) say in

(2) שבת דף לד:

(a) that בין השמשות ends (according to one interpretation)

(i) 2/3 of a מיל

(ii) (a מיל is 18 minutes, so 2/3 is 12 minutes)

1. after שקיעת החמה?

ii) And these 12 minutes, adds תוספות, is

(1) לפי הנראה שעה גדולה לפני צאת הכוכבים

5) קושית מהרש"ל

i) Why does תוספות refer to 12 minutes as a שעה גדולה, i.e., as a solid hour?

6) תירוץ מהרש"ל

a) תוספות means to ask

b) that these 12 minutes end

i) a relatively long time

ii) before צאת הכוכבים

7) תירוץ מהרש"א

a) תוספות ask that that the period from

i) until שקיעה צאת הכוכבים is a long time

ii) relative to the 12 minutes

דף ב:

רש"י ד"ה אי פשיטא לך

- a) גמרא
  - i) אי פשיטא לך מילתא כנהורא דאנפשות קאתי
(1) רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו
  - ii) ואי מספקא לך מילתא
(1) יהי בעיניך כגנב ולא ניתן להצילו בנפשו
- 2) תוספות and מהרש"א as explained by רש"י:
  - a) אי פשיטא לך
    - i) refers to others than your father
(1) you may kill them if you're certain they would kill you if you resist
  - b) אי מספקא לך
    - i) Refers to your father
(1) You may not kill him if you're not certain
- 3) תוספות (as explained by מהרש"א)
  - a) קשיא
    - i) The net result is that
(1) Whether or not he is your father
(2) you may kill the intruder only if you're certain he would kill you!
    - ii) But from a גמרא in סנהדרין it's clear that you can kill an intruder other than your father even if you're not certain he'd kill you!
  - b) תירוצ'
    - i) אי פשיטא לך
      - (1) Refers to father
(a) You may kill him if you're certain
    - ii) And
      - (1) אי מספקא לך
(a) Also refers to the father
(i) You may not kill if you're not certain

תד"ה ראב"י אומר, היכן, ומאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה

1) גמרא

- a) When does the איסור מלאכה begin on י"ד ניסן?
  - i) ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור
  - ii) ר' יהודה אומר משעת הנץ החמה
- b) ר' אליעזר בן יעקב complains that ר' יהודה splits the day into pre-נין and after-נין, and he says that we find this nowhere else.

2) תוספות

- a) ר' יהודה has a special סברא (based on when workers go to work) that supports נין as the proper dividing line.
- b) קשיא
  - i) ר' אליעזר בן יעקב complains that ר' יהודה splits the day into pre-נין and after-נין, and he says that we find this nowhere else.
  - ii) But on ערב פסח we do split the day: we prohibit eating only starting at מנחה. Is this inconsistent with ראב"י?
- c) תירוץ (as explained by מהרש"א)
  - i) There is a special logic (סברא מעליא) that supports splitting the day on פסח: if a person stops eating at מנחה, it's early enough for him to generate an appetite by nightfall.
  - ii) True, ר' יהודה also has a סברא (based on when workers go to work) that supports the split at נין in our גמרא
- d) But that logic isn't a solid סברא מעליא.
- e) And we find no case where the day is split without a סברא מעליא

תד"ה מאימתי ותד"ה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור

- 1) משנה דף נ.
  - a) אסור לעשות מלאכה בערבי פסחים מחצות ואילך
  - b) לפני חצות תולה במנהג
- 2) משנה דף נה.
  - a) וחכמים אומרים (אליבא דר' יהודה) דעד חצות אינו תלוי במנהג
    - i) אלא ביהודה היו עושין מלאכה עד חצות
    - ii) ובגליל לא היו עושין מלאכה
      - (1) לבית הלל החל מנץ החמה
      - (2) לבית שמאי החל בתחלת לילה הקודם
  - b) ור"מ אומר דאין לחלק בין יהודה לגליל
    - i) אלא דהכל תלוי במנהגא
- 3) (מהרש"א and תוספות as explained by גמרא)
  - a) נץ החמה is not permitted starting at מלאכה ר' יהודה
    - i) this is consistent with what he says at דף נה for בית הלל
  - b) משעת האור begins איסור ר' אליעזר בן יעקב
    - i) In the הוה אמינא
      - (1) אמורא רב יהודה אור he means night, the same as
      - (2) so that ר' אליעזר בן יעקב is consistent with בית שמאי גליל
        - (a) And probably holds that בית הלל never disagreed with בית שמאי
    - ii) But in the מסקנא
      - (1) We say that by משעת האור, he might mean מעלות השחר, the same as רב הונא
      - (2) It turns out that ר' אליעזר בן יעקב agrees with none of the תנאים at דף נה
  - c) And now
    - i) that we've established that ר' יהודה at דף נה dealt with איסור rather than מנהג
    - ii) and ר' אליעזר בן יעקב disagrees only on when the prohibition to work begins
    - iii) It's obvious that ר' אליעזר בן יעקב agrees that the prohibition is an איסור rather than a מנהג

דף ג.

תד"ה ת"ל ביום

4) גמרא

- a) שלמים are eaten two days and the intervening night (night 1).
- b) קשיא
  - i) Why can שלמים not be eaten on the second night (night 2)?
- c) תירוץ
  - i) Because we have דרשה I:
  - ii) ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום בעוד יום הוא נאכל (1)
- d) קשיא
  - i) The general rule is that לאכילה שריפה.
  - ii) Give that דרשה I taught that אכילה is אסור on night 2, why can't we do שריפה as early as night 2?
- e) תירוץ
  - i) Because we have דרשה II:
    - (1) והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף
    - (a) ביום אתה שורף ואי אתה שורף בלילה

5) תוספות:

- a) קשיא
  - i) If דרשה II is necessary to prohibit שריפה on night 2, it must be that אכילה ceased before nightfall on day 2!
  - ii) Why do we need דרשה I to teach this?
- b) תירוץ
  - i) If only דרשה 2 were stated I would have thought that
    - (1) אכילה is permitted in night 2, so even without דרשה II we would not have permitted שריפה on night 2.
    - (2) And דרשה II is necessary to teach that there can be no שריפה on night 3.

6) מהרש"א

- a) קשיא
  - i) But אכילה isn't permitted on day 3
  - ii) So why do we need דרשה II

- iii) Based on תיכף לאכילה שריפה
(1) He would have had to burn it on day 3, before night 3 arrived!
- b) תירוץ
  - i) Because the rule of תיכף לאכילה שריפה.
(1) sets out the earliest possible time for שריפה, not the latest time.

דף ג:

רשיי ד"ה וכל היכא

- 1) גמרא
  - a) There are several instances where the פסוק uses the ארוך form (such as אשר איננה טהורה) if the wording is more נקי than the קצר form (such as הטמאה).
  - b) קשיא
    - i) But don't other פסוקים often use the word טמא?
  - c) תירוץ
    - i) Where the two forms are the same length we choose the נקי form.
    - ii) But if one form is קצר we select it even if it is מגונה.
  - d) קשיא
    - i) What about the several instances where the פסוק selected the נקי form although it was ארוך?
  - e) תירוץ
    - i) אלא
      - (1) כל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון נקי
      - (2) כל היכא דנפישין מילי משתעי בלשון קצרה
- 2) רשיי
  - a) קשיא
    - i) And what about those several instances where the פסוק selected the נקי form although it was ארוך?
  - b) תירוץ
    - i) The specific instances that use ארוך ונקי teach the importance of using נקי words.
    - ii) Elsewhere
      - (1) קצר ומגונה is used to emphasize the value of brevity.
      - (2) And the נקי form is used if both are equal in length.
- 3) מהרש"א
  - a) Exactly what does רשיי mean?
  - b) At first sight it appears that רשיי means that:
    - i) קצר ומגונה is better than ארוך ונקי, and that this is why we generally use the קצר form in most places.

רש"י ד"ה רכבת כתיב

- 1) גמרא
  - a) קשיא
    - i) You just said that we use נקי wording when it's the same length as מגונה wording.
    - ii) Then, why do we use רוכבת when he could have used יושבת, which is נקי and has the same number of letters?
  - b) תירוץ
    - i) Because רכבת is חסר and is one אות shorter than יושבת.
- 2) (מהרש"א as explained by רש"י)
  - a) קשיא
    - i) Then why not use ישבת, also חסר?
  - b) תירוץ
    - i) The פסוק uses חסר only when it wants to make a point
    - ii) Here the point in רכבת is that קצר ומגונה is better
      - (1) than the ארוך ונקי form
  - c) קשיא
    - i) But the פסוק could just as well have used the short form of ישבת
  - d) תירוץ
    - i) That doesn't take away from the fact that
      - (1) The חסר of רכבת is enough to teach us
      - (2) Simply by the fact that it's חסר
      - (3) That קצר ומגונה is a preferred form
- 3) (מהרש"א as explained by תוספות)
  - a) we accept that the חסר of רכבת is enough to teach קצר ומגונה
    - i) regardless of whether the פסוק could also have said ישבת
  - b) קשיא
    - (1) But, still, why in fact doesn't the פסוק say ישבת חסר
  - c) תירוץ
    - i) the חסר of the verb ישב is used only for specific לימודים
    - ii) that involve the concept of ישיבה
    - iii) such as the לימוד for לוט that תוספות cites

- 4) מהרש"ל:
- a) קשיא
    - i) Why do we need רכבת?
    - ii) We already know from prior פסוקים that קצר ומגונה is better than ארוך ונקי!
  - b) תירוץ
    - i) רכבת directs that when we have a choice of מגונה terms we ought to use the briefest מגונה form possible.
- 5) מהרש"א:
- a) קשיא
    - i) מהרש"ל's suggestion (that we need to use the most brief מגונה term available) is too elementary to require a לימוד.
    - ii) If anything, it might have been more interesting to teach that when we use נקי terms we use the briefest form possible!
    - iii) Must be that the פסוק indeed teaches that קצר ומגונה is better than ארוך ונקי.
    - iv) But what about מהרש"ל's problem that we already know from prior פסוקים that קצר ומגונה is better than ארוך ונקי?
  - b) Two תירוצים
    - i) First תירוץ:
      - (1) Remember that מהרש"א interpreted the prior לימודים to teach only that קצר ומגונה is equal to ארוך ונקי.
      - (2) So there is no problem for מהרש"א:
        - (a) there is room for רכבת to go another step and **favor** קצר ומגונה.
    - ii) Second תירוץ
      - (1) Assume that מהרש"א is incorrect and we already knew from prior לימודים that we favor קצר ומגונה.
      - (2) The point of רכבת is that we favor קצר even if the קרי is the same size and it's only the כתיב that's briefer

תד"ה שמץ פסול

- 1) גמרא
  - a) A כהן used מגונה language.
  - b) When the בית דין investigated they discovered a שמץ פסול, i.e., a disqualifying flaw.
  - c) קשיא
    - i) What about the rule that בית דין doesn't investigate כהנים once they've been permitted to serve on the מזבח?
- 2) רש"י
  - a) חללות שמץ פסול means.
- 3) תוספות
  - a) per ר' חננאל, the phrase שמץ פסול means עבודה זרה.
- 4) מהרש"א:
  - a) קשיא
    - i) If רש"י's פשט is correct, we understand the גמרא's קשיא:
      - (1) The בית דין should have performed its investigation on ייחוס before the כהן began to do the עבודה זרה
      - ii) But for תוספות, why would there have been a pre-עבודה-עבודה investigation about עבודה זרה?
    - b) תירוץ
      - i) Because a כהן who is נחשד on עבודה זרה is not ראוי לעבודה.

גמ' מי קא ספו לך מן האליה כן'

- 1) גמרא
  - a) An ארמאה boasted that he misled the כהנים into letting him eat פסח, and indeed משופרי שופרי, from the choicest parts
  - b) In truth of course, a gentile can eat no part of the קרבן.
  - c) ר' יהודה בן בתירה misled the ארמאה by suggesting to him that:
    - i) the כהנים knew his identity,
    - ii) gentiles can eat all parts other than the אליה
    - iii) that's why they let him eat whatever he'd eaten
    - iv) if you think they don't know who you are, why don't you deceive them and request the אליה.
  - d) ר' יהודה בן בתירה meant to alert the כהנים to the case.
- 2) מהרש"ל
  - a) קשיא
    - i) How could the ארמאה believe that ר' יהודה בן בתירה would conspire with him to deceive the כהנים?
  - b) תירוץ
    - i) ר' יהודה בן בתירה said
      - (1) I'll prove to you that they know who you are.
      - (2) Just ask them for the אליה and you'll see they won't give it to you.
    - ii) ר' יהודה בן בתירה figured that
      - (1) the ארמאה would disbelieve him
      - (2) would be confident that he hadn't been recognized,
      - (3) and would therefore request the אליה.
- 3) מהרש"א
  - a) Agrees with מהרש"ל
  - b) Adds that:
    - i) It was obvious from the reference by the ארמאה to שופרי, שופרי
      - (1) that he was under the impression
        - (a) that gentiles were only prohibited from eating choice parts.
    - ii) That's how ר' יהודה בן בתירה knew
      - (1) that the ארמאה would be susceptible to a suggestion

(a) that his only mistake was exactly which choice parts were forbidden to gentiles.

דף ד.

תד"ה שנאמר וישכם

1) גמרא

a) קשיא

i) Why are we בודק at night? Why not wait and be בשית בודק?

ii) Tentative תירוץ

(1) The reason we don't wait to the last moment is because of זריזון מקדימין (which we know מסברא)

iii) Tentative תירוץ dismissed:

(1) That still doesn't explain why we're בודק at night:

(2) צפרא זריזות need go no earlier than בבקר וישכם אברהם בבקר.

2) תוספות:

a) Note that:

i) בבקר וישכם אברהם בבקר is used at the עקדה where אברהם went מצוה and he was accompanied with שני נעריו.

ii) בבקר וישכם אברהם בבקר is also used regarding סדום where there was no מצוה and אברהם went alone.

iii) It's not at first clear to which וישכם our גמרא refers.

b) קשיא

i) From בבקר וישכם אברהם בבקר we learn in חולין that בלידה לא יצא יחידי.

ii) So why does the מקשן in our גמרא claim that this פסוק teaches צפרא is זריזות enough?

iii) Maybe זריזות does require action the previous night where there is no יחידי problem!

c) תירוץ

i) Our גמרא derives its rule from the וישכם at the עקדה, where לא יצא יחידי doesn't apply for two reasons:

(1) שלוחי מצוה אינן ניזוקין

(2) אברהם wasn't alone.

ii) That אברהם nevertheless waited until the morning proves that זריזות begins only in the morning.

d) קשיא

i) How then do we know in חולין that בלידה לא יצא יחידי?

e) תירוץ

i) From the **אברהם** at **בבקר** **וישכם** **אברהם** **בבקר**, where the **השכמה** was not a **מצוה**, and **אברהם** was alone. (see **מהרש"א** below)

3) **מהרש"א**

a) **קשיא**

i) But you must agree that at the **עקדה**, **אברהם** could have gone earlier if he had wanted to go earlier than the **צפרא** that **זריזות** required.

ii) He decided on his own not to do that.

iii) If so, maybe at **סדום** he also simply decided on his own not to go at night– not because a **ת"ח** can't go out at night alone

b) תירוץ

i) Can't be that at **סדום** he also simply decided on his own not to go at night.

ii) If that were so we'd derive no learning at all from the **פסוק** at **סדום**.

iii) The fact that the **פסוק** is stated proves that:

(1) At **סדום**, where **אברהם** went on his own without a **מצוה**

(a) he would have gone earlier if he weren't **יחידי**

(i) this teaches that **ת"ח** לא יצא **יחידי** **בלילה**, and

(2) It's not surprising that he didn't go earlier at the **עקדה** even though there was no **יחידי** problem.

(a) **אברהם** would not have gone at all were it not a **מצוה**

(b) and he didn't want to go earlier than the time called for by **זריזות** for the **מצוה**.

c) **רי"ף**

i) Consider the alternate **פשט** by **רי"ף** on the **גמרא**'s **קשיא** and **תירוץ**:

(1) **קשיא**

(a) Why are we **בודק** at night? Why not wait and be **בשית** **בודק**?

(2) Tentative **תירוץ**

(a) the reason we don't wait to the last moment is because **וישכם** **אברהם** **זריזין** **מקדימין** **בבקר** teaches

(3) Tentative **תירוץ** dismissed:

(a) That still doesn't explain why we're **בודק** at night:

(b) Because why isn't **צפרא** enough (**מסברא**)?

ii) Go back to the initial **קשיא** of **תוספות**

(1) From **תלמיד** **חכם** לא יצא **יחידי** **בלילה** that **חולין** we learn in **בבקר** **וישכם** **אברהם** **בבקר**, so why does the **משנה** claim that this **פסוק** teaches **צפרא** is **זריזות** enough?

(2) Maybe where there is no יחידי problem זריזות would in fact require action the previous night!

iii) This קשיא doesn't apply to the רי"ף because the גמרא relied on וישכם only to prove זריזות as a concept, and not to prove that צפרא is enough.

iv) For the רי"ף the וישכם at סדום is still perfectly adequate as a לימוד for the ענין זריזות.

4) גנזי יוסף

a) א מהרש"א just said that for the רי"ף the וישכם at סדום is still perfectly adequate as a לימוד for the זריזות.

b) קשיא

i) The מהרש"א himself said earlier that זריזות is more of a סברא for one who goes on his own than for one who is מצווה.

ii) So how can we derive זריזות for a מצוה from סדום?

תד"ה אבא קיים

ר' חננאל	גרסת הספרים לתוס'	רש"י	
אבא (ר' אחא) קיים?	אבא (ר' אחא) קיים?	אייבו קיים?	ר' חייא שאל
אבא (אייבו) קיים	אימא קיימת	אימא קיימת?	רב השיב
אימא (דר' חייא) קיימא?		אימא קיימת?	ר' חייא שאל
אימא (אמו דרב ובת אמו דר' חייא) קיימא		אייבו קיים?	רב השיב

1) גמרא

- a) רב בר אחוי' דר' חייא ובר אחתי' that גמרא begins by saying
- i) אייבו father was רב'ס.
  - ii) ר' אחא grandfather was רב'ס.
  - iii) ר' אחא's son was ר' חייא
  - iv) ר' אחא's son was אייבו's from a different mother.
  - v) אימא was
    - (1) ר' חייא's half sister from his mother
    - (2) רב'ס mother

(3) and אייבו'ס wife

- 2) The dialog between רב and ר' חייא according to רש"י (see the table)
  - a) אייבו'ס father רב'ס asked ר' חייא
  - b) רב deflected the question by saying “Why don't you ask me if אימא is alive?”
  - c) When ר' חייא then asked about אימא, רב deflected the question by saying “Why don't you ask me if אייבו is alive?”
  - d) From the indirect way that רב told ר' חייא that neither אייבו nor אימא was alive
    - i) the גמרא proves that it's important not use מגונה language where possible
- 3) The dialog between רב and ר' חייא according to תוספות in אית ספרים:
  - a) At this time
    - i) ר' חייא and the mother of ר' אחא were not alive
    - ii) the parents of רב were alive
  - b) ר' חייא asked רב if אבא was alive
    - i) ר' חייא meant to ask about his father אחא
  - c) רב
    - i) didn't want to say yes, because he wanted to avoid a מגונה approach
    - ii) didn't want to answer directly that “father” (meaning אייבו) is alive
      - (1) because ר' חייא might think that רב was referring to ר' חייא'ס father
    - iii) That 's why he answered indirectly that אימא קיימת
- 4) The dialog between רב and ר' חייא according to רבינו חננאל:
  - a) At this time (the same as for אית ספרים)
    - i) ר' חייא and the mother of ר' אחא were not alive
    - ii) the parents of רב were alive
  - b) ר' חייא asked רב if אבא was alive
    - i) ר' חייא meant to ask about his father אחא
    - ii) רב deflected by saying that that “father” (meaning אייבו) is alive
  - c) because he wasn't concerned that ר' חייא might think that רב was referring to ר' חייא'ס father
  - d) ר' חייא then asked רב if אימא was alive
    - i) ר' חייא meant to ask about his mother
    - ii) רב deflected by saying that that “mother” (meaning רב'ס mother) is alive
- 5) תוספות (see מהרש"א below)
  - a) קשיא

- i) For אית ספרים we understand why the גמרא set out the family relationship in detail
  - (1) In order to explain how ר' חייא might have been confused
    - (a) Were רב to answer that “father” is alive
  - ii) But for רש"י
    - (1) Even without the family connection
    - (2) We could have derived the importance of avoiding מגונה language
- 6) מהרש"א
  - a) קשיא
    - i) but even for רש"י the family relationship is significant
    - ii) to explain why
      - (1) after ר' חייא asked about אייבו (the half brother of ר' חייא)
      - (2) רב told him “Why didn’t you ask about **your half sister** אימא?”
  - b) תירוץ
    - i) רש"י didn’t mean to refer to תוספות
    - ii) תוספות meant to ask that
      - (1) for רבינו חננאל the family relationship wasn’t important
    - iii) Because under his שטה
      - (1) Where
        - (a) each time ר' חייא asked about A
          - (i) רב answered about B
            - 1. without concern that the family relationship would confuse ר' חייא
          - (b) and רב didn’t say “why didn’t you ask about another relation”
    - iv) the dialog could just as well have been between strangers

תד"ה אם משמסר

- 1) גמרא
  - a) המשכיר בית לחבירו...
  - b) אם משמסר לו מפתחות חל ארבעה עשר
  - c) על השוכר לבדוק
- 2) רש"י
  - a) קנין is a מסירת המפתח.
  - b) The only relevant factor is
    - i) whether or not there was a קנין for the שכירות
(1) חל when the חיוב בדיקה was.
- 3) תוספות (as explained by מהרש"א):
  - a) קנין is not a מסירת המפתח
  - b) And the שוכר nevertheless must do the בדיקה once he has the key
    - i) Because the person
(1) Who has access
(a) is the one who has access and who must be בודק.
  - c) Nor was there any other קנין
    - i) Because if there were another קנין
(1) It would be elementary that the שוכר need do בדיקה
(a) Once he has the key
- 4) מהרש"א:
  - a) ר"ן
    - i) agrees with תוספות that
(1) once the שוכר has the key he must do בדיקה
(2) Even if there was no קנין
  - b) disagrees with תוספות and says there indeed was another קנין in the case
    - i) and the result is not elementary
    - ii) in the situation where the משכיר still has the key
(1) and the משכיר must be בודק even though the שוכר
(a) Already made another קנין

דף ד:

גמ' והב"ע דמוחזק לן

1) Introduction

- a) There are two categories of houses
  - i) A סתם house
    - (1) For which there is an איבעיא whether
      - (a) חזקתו בדוק or
      - (b) אין חזקתו בדוק
    - ii) A house that is
      - (1) מוחזק לן דלא בדוק

2) גמרא

- a) איבעיא להו
  - i) If a סתם house is rented on the 14th, and the משכיר isn't available for questioning,
    - (1) is the house חזקתו בדוק?
- b) מקשן
  - i) Why do you ask your איבעיא
  - ii) says even נשים עבדים וקטנים ברייתא are believed when they say a house was נבדק.
  - iii) This proves חזקתו בדוק.
- c) תרצן
  - i) I ask the איבעיא because
    - (1) The ברייתא may hold that חזקתו בדוק לאו
    - (2) And the reason that the ברייתא requires no בדיקה
      - (a) is that it relies on the testimony of the
      - (b) נשים עבדים וקטנים
- d) מקשן
  - i) but you still shouldn't ask your איבעיא
  - ii) because the ברייתא must hold חזקתו בדוק
  - iii) because if חזקתו בדוק לאו, what good would their testimony be?
- e) תרצן:

- i) And if חזקתו בדוק what does their testimony add?
- 3) There are two approaches for the rest of the dialog. See מהרש"א below
- 4) Here is the First Approach:
  - a) תרצן
    - i) So you're convinced that the ברייתא holds חזקתו בדוק
    - ii) Why then does the ברייתא refer to the others' testimony at all?
    - iii) Must be that either the ברייתא holds
      - (1) חזקתו בדוק
        - (a) In which case you're forced to say that the reference to the testimony is לאו דוקא
      - (2) אין חזקתו בדוק and the ברייתא relies on the testimony
        - (a) In which case you're forced to say
          - (i) that there is some reason why the testimony is valid
    - iv) And it's because of this uncertainty in the ברייתא
      - (1) That I asked my איבעיא
  - b) מקשן
    - i) You're right in asking your איבעיא because
      - (1) it's not clear which way the ברייתא goes
        - (a) since each of חזקתו בדוק and אין חזקתו בדוק
          - (i) Presents its own problem
    - ii) But I disagree with your assumptions
      - (1) that the ברייתא necessarily deals with a סתם בית
    - iii) The ברייתא can instead deal with a house
      - (1) That was מוחזק לן דלא בדוק
        - (a) and נשים עבדים וקטנים testified
          - (i) that they were בודק it themselves.
    - iv) קשיא
      - (1) Why do we believe them?
    - v) תירוץ
      - (1) The רבנן established the חיוב בדיקה and at the same time said these persons are credible on בדיקה, i.e., הימנוהו רבנן בדרבנן.
- 5) מהרש"א:
  - a) קשיא

- i) At the point when the מקשן asked
    - (1) If the house is not בחזקת בדוק
      - (a) why would we believe their testimony.
  - ii) Why didn't the תרצן answer that
    - (1) indeed a typical house is לאו חזקתו בדוק
    - (2) and that we rely on their testimony that the בעה"ב did the בדיקה because
הימנוהו רבנן בדרבנן?
  - iii) And indeed it makes more sense to believe them
    - (1) in a סתם בית
      - (a) where they say the בעה"ב did the בדיקה
    - (2) than in the מסקנא
      - (a) where we deal with a house that's
        - (i) מוחזק דלא בדוק
      - (b) And where they say they did the בדיקה themselves!
- b) תירוץ
- i) Take the Second Approach to the dialog
- 6) Second Approach
- a) תרצן
    - i) Part 1
      - (1) You're convinced that the ברייתא must hold
        - (a) סתם בית בחזקת בדוק
        - (b) Because if לאו בחזקת בדוק, we're forced to say

- (i) that we're relying on testimony that's invalid
- (2) Not so. In truth לאו בחזקת בדוק
- (3) And we rely on their testimony
- (4) And their testimony is valid because הימנוהו רבנן בדרבנן
- ii) Part 2
  - (1) And I the תרצן will add another point
  - (2) Were the ברייתא to deal with a סתם בית
    - (a) We'd in fact have no choice but to conclude that it holds לאו בחזקת בדוק
      - (i) And we believe their testimony בדרבנן
      - (b) Because were it to hold חזקתו בדוק
        - (i) We wouldn't need their testimony at all
    - (3) But my איבעיא on בית סתם still stands
    - (4) Because the ברייתא might be dealing
      - (a) Not with a סתם בית
      - (b) But with a
        - (i) בית דמוחזק לן דלא בדוק
      - (c) And we trust them בדרבנן
  - iii) Even where they say they were בודק themselves

תד"ה וכתוב אך ביום הראשון תשבתו

מסוף שש ולמעלה	עד סוף שש	
שעת ביעורו, בכל דבר	שלא בשעת ביעורו, שריפה	רש"י
שלא בשעת ביעורו, שריפה	שעת ביעורו, בכל דבר	ר"ת

1) גמרא

- a) Why is חמץ אסור דאורייתא משש שעות ולמעלה?
- b) אמר אביי
  - i) ...כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם
  - ii) וכתוב אך ביום הראשון תשבתו

2) רש"י:

- a) חמץ suggests a full seven days.
- b) But חמץ need be מושבת only during the first day, so that there is חמץ for at least a moment of the seven days!
- c) Must be that יום הראשון means the 14th day.

3) תוספות

- a) קשיא
  - i) "אין נראה לר"י
  - ii) דהא תשבתו הבערה היא
  - iii) ולא צוה הכתוב לשורפו אלא לאחר איסורו"
- b) What does this קשיא mean?

4) מהרש"א

- a) To understand the קשיא, first review the גמרא, רש"י and תוספות at דף יב:
  - i) גמרא
    - (1) קשיא
      - (a) Why does חמץ hold ר' יהודה
    - (2) תירוץ
      - (a) אין ביעור חמץ אלא שריפה ר' יהודה
      - (b) So he requires חמץ in the 5th hour

(i) to leave time to collect firewood.

(3) קשיא

(a) But ר' יהודה holds:

(i) אימתי שלא בשעת ביעורו...

(ii) אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר.

ii) רש"י

(1) שש means that שריפה is necessary before בשעת ביעורו

(2) השבתתו בכל דבר when שש means from and after בשעת ביעורו.

(3) The גמרא's קשיא is

(a) why make him collect firewood

(b) let him wait until בשעת ביעורו, after שש

(c) when there is no need for fire.

iii) ר"ת

(1) שש means before בשעת ביעורו:

(a) it's then that we don't need שריפה.

(2) We do need שריפה when it's שלא בשעת ביעורו, i.e., from and after שש.

- b) Now approach קשיא תוספות
- i) First recall our גמרא
- (1) Why is
- (a) חמץ אסור דאורייתא משש שעות ולמעלה?
- (2) אמר אביי
- (a) ...כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם
- (b) וכתיב אך ביום הראשון תשביתו
- ii) בשעת איסורו 14th holds that ר' יהודה ר"ת is מתיר to do שריפה on the 14th
- (1) So why is it impossible for
- (a) ביום הראשון to mean the 15th
- (i) and we do תשביתו by שריפה
- (ii) during the זמן איסור of the שבעת ימים?
- iii) The קשיא doesn't apply to רש"י
- (1) שעת היתר רש"י holds that תשביתו applies only when it's היתר.
- (2) If ביום הראשון תשביתו meant to do שריפה on the 15th
- (a) that would show that שעת היתר continues into the 15th
- (b) how then do you have full שבעת ימים?
- (3) Must be ביום הראשון means the 14th!
- 5) הלכות עולם
- a) רש"י actually holds that תשביתו doesn't mean שריפה. It means ביטול.

תד"ה ואימא לרבנות

1) גמרא

a) Why is חמץ אסור דאורייתא משש שעות ולמעלה?

b) אמר אביי

i) ...כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם...

ii) וכתיב אך ביום הראשון תשביתו

(1) suggests a full seven days

(2) while suggests that חמץ need be מושבת only during the first day

(a) so that there is חמץ for at least a moment of the seven days!

iii) Must be that יום הראשון means the 14th day.

c) קשיא

i) But maybe שבעת ימים would have meant only days, and אך ביום הראשון adds the night of the 15th?

d) תירוץ

i) No. we already know that מצה must be eaten the night of the 15th, and a היקש from מצה teaches that חמץ may not be eaten that night.

e) קשיא

i) Then why not say חמץ ביעור need be done on the night of the 14th?

f) תירוץ

i) Because ביום הראשון proves we mean day, in the sense of daytime.

g) קשיא

i) Then let's say the חמץ איסור begins מצפרא?

h) תירוץ

i) אך teaches that the daytime is split in half.

i) דרשה ר' יוסי:

i) אך splits the day.

ii) It must be that the 14th is split, not the 15th, because the היקש we mentioned earlier already proves that חמץ is אסור the entire 15th.

2) תוספות has two קשיות:

a) First קשיא:

i) When we explored whether אך ביום הראשון refers to the night of the 15th.

- ii) Why didn't the גמרא say that ביום must mean day
- iii) The same as the גמרא explains later
  - (1) When it applies the פסוק to the 14th
  - (2) And says it can't mean the night of the 14th
    - (a) Since ביום must mean day.
- b) Second קשיא:
  - i) Once we know
    - (1) the היקש between חמץ and מצה
    - (2) and חלק אך
  - ii) Why do we still need שבעת ימים.
- c) Note that ר' יוסי bases his לימוד entirely on אך ביום הראשון and the היקש.
- 3) מהרש"ל
  - a) קשיא on the first קשיא
    - i) Without אך ביום הראשון תשביתו we wouldn't have known about the 14th at all. It makes sense to propose that יום means the daytime of the 14th.
    - ii) But we already know that חמץ is אסור on the day of the 15th. The issue is what ביום הראשון אך adds. Here we should be more receptive to accepting ביום הראשון as meaning the point (night) at which the initial day of פסח begins.
- 4) מהרש"א
  - a) קשיא on תוספות? second קשיא:
    - i) Recall the קשיא:
      - (1) Once we use the היקש there is no further need for שבעת ימים.
      - (2) Note that ר' יוסי bases his לימוד entirely on אך ביום הראשון and the היקש.
  - b) But there is a fallacy here.
    - i) The פסוק of שבעת ימים is still needed because it's the very פסוק that contains the היקש of חמץ to מצה!

דף ה.

גמ' רב נחמן בר יצחק אמר ראשון דמעיקרא משמע כו' רבא אמר מהכא לא תשחט על חמץ כו'

תד"ה למעוטי חולו של מועד

- 1) גמרא
  - a) קשיא
    - i) Why is
(1) חמץ אסור דאורייתא משש שעות ולמעלה
  - b) תירוץ
    - i) פסוק says that רב נחמן בר יצחק
(1) אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם
(2) ראשון means the-day-before the 15th
    - ii) as in אדם הראשון אדם תולד, which means were you born before אדם
  - c) קשיא
    - i) What about לולב, where ראשון has its usual meaning of first rather than the-day-before?
ולקחתם לכם ביום הראשון
  - d) תירוץ
    - i) That's different because the פסוק ends ושמתם לפני ד' אלקיכם שבעת ימים
    - ii) to teach
(1) מה שביעי שביעי לחג אף ראשון ראשון לחג
  - e) קשיא
    - i) But our פסוק for חמץ also refers to שבעת ימים!
    - ii) The פסוק begins
(1) אך ביום הראשון תשביתו... שבעת ימים מצות תאכלו
  - f) תירוץ
    - i) Yes, but the פסוק for חמץ says הראשון instead of ראשון
    - ii) that's why we take it to mean the-day-before.
  - g) קשיא
    - i) But the פסוק for לולב also says הראשון?
    - ii) Why doesn't it mean the-day-before?
(1) note that there is no direct תירוץ to this קשיא; see תוספות below.

- h) קשיא
- i) And what of the פסוק for שביתת סוכות in פרשת אמור:
    - (1) ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון (1)
  - ii) Here's yet another instance of הראשון that doesn't mean the-day-before!
- i) תירוץ
- i) That's no problem:
  - ii) הראשון for סוכות doesn't mean the day before because
    - (1) מה שמיני שמיני דהג אף ראשון ראשון דהג (1)
  - iii) And the reason the פסוק uses הראשון is to be מועד של חולו של מועד
    - (1) because I might have thought the 'ו' of השמיני ו' (1)
    - (a) is מוסיף חולו של מועד של מועד.
- j) קשיא
- i) But why not omit both the 'ו' and the הראשון?
  - ii) And besides, what about the פסוק for שביתת פסח in פרשת אמור
    - (1) ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם (1)
  - iii) Surely, that doesn't teach שביתה on the 14th!
- k) תירוץ
- i) These three פסוקים in פרשת אמור
    - (1) לולב
    - (2) שביתת סוכות
    - (3) ושביתת פסח
  - ii) use הראשון for the purposes of תנא דבי ר' ישמעאל
  - iii) But the הראשון of הראשון אך ביום הראשון remains available for the דרשה of רב נחמן בר' ר' יצחק.
- 2) לא תשחט על חמץ דרשה from רבא then sets out a דרשה.
- 3) תוספות
- a) קשיא
- i) The גמרא never answered one קשיא:
    - (1) הראשון for לולב פסוק also says.
    - (2) Why doesn't it mean the-day-before?
- b) תירוץ (as amplified by מהרש"א)
- i) Because the same תירוץ the גמרא uses later applies here too:
    - (1) The reason it uses הראשון is to be מועד של חולו של מועד

- (a) because I might have thought a 'ו' is מועד של חולו.
- (b) Because of an extra 'ו' in אלקיכם לפני ד' ושמתם לולב
- (i) In relation to לולב
- c) קשיא
- i) Why does the גמרא assume that תנא דבי ר' ישמעאל uses the three ראשונים mentioned above (1) but excludes the ביום הראשון that we need for our דרשה regarding the 14th.
- d) תירוץ
- i) The three ראשונים mentioned above are set out together in פרשת אמור under מקרא קדש
- ii) אך ביום הראשון is set out elsewhere
- 4) מהרש"א:
- a) קשיא
- i) When the גמרא asked
- (1) "What about the פסוק for שביתת פסח in פרשת אמור where it says ביום הראשון. How would you explain the מקרא קדש יהיה לכם הראשון."
- (2) Why didn't the גמרא ask the same קשיא from a similar פסוק for שביתת פסח in פרשת בא?
- b) Two תירוצים
- i) First תירוץ
- (1) The גמרא was preparing to explain
- (a) That the פסוקים under מקרא קדש in פרשת אמור were a group
- (i) for the purpose of תנא דבי ר' ישמעאל
- (b) and that's why we choose the פסוק דשביתת פסח in פרשת אמור to attack רנב"י.
- (i) { מהרש"א assumes that we don't want to ask from both
1. the פסוק in בא and the פסוק in אמור
- (ii) The reason may be that they both deal with the same topic, so that the תירוץ of ישמעאל תנא דבי ר' applies to both. }
- ii) Second תירוץ
- (1) We prefer not to raise as an issue the פסוק in פרשת בא because there is an extra 'ו' there that can support a תירוץ of וכו' מועד של חולו.
- c) קשיא
- i) Why did the גמרא select the

(1) second פסוק for סוכות in פרשת אמור

(2) rather than the first at: פסוק לה?

d) קשיא

i) רבא and רב נחמן בר יצחק of דרשות in פרשת בא רש"י:

(1) ראשון here means the day before

(a) as proved by על חמץ לא תשחט.

ii) Presumably רש"י means that רב נחמן relies on רבא to give ראשון a non-traditional meaning.

iii) So why does the גמרא attack רב נחמן for not applying the traditional meaning of הראשון as "first," as in ביום הראשון וולקחתם לכם?

e) תירוץ

i) The גמרא first explains the difficulties for רב נחמן בר יצחק if he weren't to rely on the דרשה of רבא.

ii) The דרוש from רבא is brought down next after these קושיות

(1) not just as another דאמר מאן

(a) but as a necessary part of the דרוש by רב נחמן בר יצחק

רש"י ד"ה אך חלק

1) גמרא

a) Why is

i) המץ אסור דאורייתא משש שעות ולמעלה

b) אביי says

i) שבעת ימים suggests a full seven days

ii) אך ביום הראשון תשבתו suggests that המץ need be מושבת only during the first day

(1) so that there is המץ for at least a moment of the seven days!

iii) Must be that אך ביום הראשון adds an additional period of איסור.

iv) The additional period can't be the night of the 15th, because we already know from a היקש that המץ is אסור then.

v) So, the additional period of איסור has to be the 14th.

vi) Once we know the פסוק refers to the 14th, we rely:

(1) on the ביום to teach that המץ ביעור need be done not on the night of the 14th but in the daytime, and

(2) on אך to teach that the daytime is split in half.

c) ר' יוסי says

i) The היקש mentioned above proves that המץ is אסור the entire 15th.

ii) אך splits a day, meaning that המץ is מותר during part of a day.

iii) Which day?

(1) It must be that the 14th is split

(2) because all of the 15th is אסור.

2) ר' יוסי elaborates for רש"י:

a) קשיא

i) Assume that there was no אך חלק

ii) The היקש would still teach that שאור must be מושבת when the יום טוב begins.

iii) ביום הראשון would still teach that he is משבית during the day

(1) And isn't consistent with the היקש

iv) So we would have to conclude that ביום הראשון means the 14th.

v) So why do we need אך חלק

b) תירוצ

i) Were it not for אך חלק, I might have thought (the "If-no-אך-approach") that:

- (1) ביום הראשון means the 15th
- (2) The use of the word יום is לא דוקא
  - (a) And doesn't mean during daylight hours
- (3) The השבתה need be done at בין השמשות on the 15th.
- (4) The purpose would be as far as possible not to have חמץ on the 15th day and yet at the same time to do השבתה on the 15th.
- ii) So אך teaches that there must be a *significant* split in the day, and that can happen only on the 14th.
- iii) So we know that ביום הראשון must refer to the 14th.
- 3) דובר מישרים, as explained by חת"ס and elaborated by מהרש"א:
  - a) קשיא
    - i) If you accept the possibility that ביום is לא דוקא if there no אך חלק
      - (1) And that ביום הראשון means the 24-hour span that begins on the night of the 15th
    - ii) Why do we assume otherwise once we do have אך חלק
      - (1) When we know that ביום הראשון refers to the 14th
    - iii) Say ביום refers to the 24-hour span that begins on the eve of the 14th
      - (1) so that the split means
        - (a) we split the full 24 hours of the 14th (not the 12 daytime hours of the 14th)
        - (b) and that השבתה needs to be made מצפרא on the 14th!

דף ה:

תד"ה משום דכתיב לך, לך תרי זימני

1	אי כתיב	ת"ל
2	לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך	דמני' ילפינן שלך אי אתה רואה אבל רואה של אחרים, וסד"א אתה דמטמין (שלא יראנו) ומקבל פקדונות מן הנכרי (דכתיב לך)
3	לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך	סד"א דאסור דווקא נכרי שלא כבשתו שאין שרוי עמך בחצר: וקשה כלפי לייא דכבשתו מסתבר יותר להחמיר! אביי איפוך: סד"א דאסור דווקא נכרי שכבשתו ששרוי עמך בחצר לרבא ראה למטה
4	שבעת ימים שאור לא ימצא בבתים	לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך
5	שבעת ימים שאור לא ימצא בבתים	שמא דוקא בבתים דמצוי אצלו תמיד, מניין בבורות שיחין ומערות
6	לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך	ת"ל שאור, שאור לגז"ש דאף בגבולין לא יטמין ולא יקבל באחריות (לחומרא)
7	לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך	שמא בדלא קיבל אחריות מותר רק בגבולין משום שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים
		לרבא סד"א דמותר בדלא קיבל דווקא נכרי שלא כבשתו שאין שרוי עמך בחצר

1) Introductory notes:

- a) Consider these פסוקים

- i) לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך
- (1) From which we derive
- (a) שלך אי אתה רואה
- (b) אבל אתה רואה של אחרים (כגון נכרי) ושל גבוה
- ii) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם
- b) Now analyze the table:
- i) 6 teaches that בדלל קיבל אחריות the חמץ is מותר even בבתים
- ii) 7 for רבא goes a step further to teach that בדלל קיבל
- (1) even the חמץ of a נכרי שכבשתו
- (a) is מותר.
- 2) רש"י
- a) קשיא
- i) What is the extra לך that רבא mentions in 7, and how does he apply it?
- b) תירוץ
- i) We have the following לך'ס for שאור בגבולין:
- (a) לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך (פרשת בא)
- (b) לא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים (פרשת ראה)
- (2) The לך in ראה is extra
- (3) We remove it *and attach it* to שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם, to teach that במצוי אצלך is מותר even חמץ בדלל קיבל.
- 3) תוספות
- a) קשיא
- i) Why do we need to attach the extra לך to ימצא לא ימצא שאור לא ימצא?
- ii) Why isn't the extra לך *standing alone* in פרשת ראה
- (1) enough to teach that
- (a) there is no חיוב בדלל קיבל because it doesn't count as yours?
- b) תירוץ
- i) Because I might have said that
- (1) if כבשתו
- (2) what the נכרי has counts as שלך even if קיבל לא
- (3) and we'd prefer to apply the extra לך to some other דרשה.
- ii) That's why
- (1) we place לך near ימצא לא

- (2) So we have more than just an extra word
- (3) We also have the sense of the phrase that it's **במצוי אצלך** even מותר
- c) קשיא
- i) But remember that in 6 we used a גז"ש to teach לקולא that בדלא קיבל the חמץ is מותר בבתיכם.
- ii) Why do we need the גז"ש if we consider that we've already transported a לך to לא ימצא בבתיכם?
- iii) Why don't we know from that one לך ימצא
- (1) both the דרשה in 7
- (a) דלא קיבל מותר אף בכבשתו
- (2) and in 6
- (a) בדלא קיבל מותר אף בבתיכם
- d) תירוץ
- i) ר"י answers, בדוחק, that
- (1) without the גז"ש to teach 6
- (2) we would have applied לך ימצא only to 6 and not to 7.
- 4) מהרש"א, Part 1
- a) The simple meaning
- i) of לא יראה is it-shall-not-be-seen. What is טמון is not seen and should be מותר.
- ii) of לא ימצא, with the additional transported לך attached, teaches להיתירא: it's שלך even במצוי לך if it's not מותר.
- b) קשיא
- i) So how in fact in 2 are we דורש לא ימצא to teach בל יטמין?
- c) תירוץ
- i) Because we consider the plain meaning of both the פסוק as it stands and the פסוק as it reads with the transported לך.
- (1) The words לא ימצא (without the additional לך) teach in 2 that הטמנה and אסור; and פקדונות
- (2) the words לא ימצא לך (with the additional לך attached) teach in 7 that
- (a) נכרי מותר is בדלא קיבל.
- 5) מהרש"א, Part 2
- a) קשיא (per ר"ן)
- i) In 2, why do we say that לא ימצא teaches בל יטמין?
- ii) Why should that prevail over לא יראה which implies a היתר for הטמנה?

- b) תירוץ
- i) True, the simple meaning of לא יראה is that חמץ must not be seen, and that מתיר הטמנה would be
  - ii) But the force of the full phrase, which is לא יראה לך, is different.
  - iii) With the word לך the thrust of the פסוק is to teach that only **your** חמץ (for what you were מקבל אחריות) may not be seen. There no longer is the emphasis on מתיר הטמנה being.
  - iv) So in a conflict with לא ימצא, the לא ימצא prevails לאסור הטמנה.
- c) But why not say that the emphasis of לא ימצא, with its transported לך, is also להיתיר, and not to be אוסר הטמנה?
- i) Because the לך in לא יראה is present without any transport from elsewhere.
  - ii) So, the לך for לא יראה can more readily change the thrust of לא יראה.
  - iii) The לך which is transported to לא ימצא from elsewhere does not as readily change the focus of the phrase.
- 6) מהרש"א, Part 3
- a) Review תוספות קשיא mentioned earlier:
- i) In 6 we used a גז"ש to teach לקולא that בדלא קיבל the חמץ is בבתיכם.
  - ii) Why do we need the גז"ש if we consider that we've already transported a לך to לא ימצא בבתיכם?
  - iii) Why don't we know from that one לך לא ימצא both the דרשה in 7 (בדלא קיבל) and in 6 (בדלא קיבל מותר אף בבתיכם).
- b) קשיא
- i) We definitely do need the גז"ש. Without the גז"ש, we wouldn't have known either 5, 6 or 7. Consider the following:
    - (1) The same גז"ש we use in 6 לקולא we use in 5 to teach לחומרא that
      - (a) בגבולין also applies לא יטמין
      - (b) and that
        - (i) נכרי בקיבל אחריות אסור אף בגבולין
    - (2) Now, in 2 we derived the basic איסור בל יטמין from לא ימצא. Why would we have thought that the לא ימצא and its consequent בל יטמין don't apply בגבולין?
    - (3) Must be because we would have said the extra לך teaches that what's נטמן far away doesn't count as שלך.
    - (4) Once we'd have already used the excess לך, it would no longer have been available to attach to לא ימצא for the purposes of both 6 and 7.

- (5) The fact that a גז"ש exists to teach in 5 that הטמנה אסור בגבולין, proves that the purpose of the extra לך can't be to be בגבולין.
- (6) So לך is available for joining with לא ימצא to teach 7.
- (7) Once we have the גז"ש for 5, the reverse of the גז"ש automatically teaches 6.
- (8) Stated another way: if there were no גז"ש, we couldn't have derived either 6 or 7 from לא ימצא לך, because לא ימצא לך would have been used to teach the reverse of 5: to be להטמין בגבולין.

דף ו.

תד"ה בהמת ארנונא

ברייתא ג' "עיסה חייב אף לא מצי"	ברייתא ב' "בהמה חייבת"	ברייתא א' "חייבת"	עיסה דלא מצי לסלק	עיסה דמצי לסלק	בהמה דלא מצי לסלק	בהמה דמצי לסלק	
	לא קשה	בהמה דמצי לסלק	חייבת	חייבת	פטורה	חייבת	לשנא קמא
לא מתיש' ולכך לא תקשי מינה לרש"י מברייתא א'	קשה, ולא מתיישב	בעיסה, אבל קשה מברייתא ג' דמוכחת דסתמא בבהמה מיירי			פטורה	פטורה	איכא דאמרי לרש"י
מתיישב	מתיישב	בהמה דמצי לס'			פטורה	חייבת	איכא דאמרי לאית ספרים

1) גמרא

a) לשנא קמא

i) בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה.

ii) קשיא

(ברייתא א') והתני חייבת (1)

iii) תירוץ

. לבהמה דמצי לסלק בזווי refers to ברייתא א' (1)

b) איכא דאמרי:

i) A בהמה is always פטורה and an עיסה is always חייבת.

2) רש"י

a) קשיא

i) How does the איכא דאמרי explain 'א' ברייתא that says חייבת?

b) תירוץ

i) עיסה refers to ברייתא א'.

- 3) תוספות
- a) Two קשיות:
- i) There is another ברייתא ג' (ברייתא ג') that says עיסה חייבת אף דלא מצי לסלק (see מהרש"א).
- ii) There is also a specific ברייתא ב' (ברייתא ב') that says בהמה is חייבת.
- (1) This is a obvious problem for איכא דאמרי according to רש"י that says
- (a) A בהמה is always פטור
- 4) מהרש"א
- a) קשיא implies that תוספות קשיא ג' ברייתא ג' is a problem for רש"י. Why?
- b) תירוץ
- i) ברייתא ג' proves that a ברייתא that refers to עיסה is specific and is not stated as סתם.
- ii) So ברייתא א' must refer to בהמה.
- iii) This is a problem for איכא דאמרי according to רש"י that says
- (a) A בהמה is always פטור
- c) Since רש"י is not concerned with these קשיות
- i) He must explain that for the איכא דאמרי
- (1) only ברייתא א' is valid, and ב' and ג' were never stated.
- 5) תוספות
- a) אית ספרים דגרסי
- i) that the איכא דאמרי held
- (1) that בדלא מצי לסלק פטורה.
- b) In effect the קמא לישנא and the איכא דאמרי are equivalent:
- i) מצי לסלק when פטור בהמה לישנא קמא says
- ii) לא מצי לסלק when חייב בהמה איכא דאמרי says.
- c) תוספות adds:
- i) "לפי זה מתיישבות שתי הברייתות"
- 6) מהרש"א:
- a) קשיא
- i) Which two ברייתות?
- b) תירוץ
- i) Refer to where we said earlier that
- (1) רש"י accepts as valid only ברייתא א', the סתם ברייתא.

- (2) And that for רש"י the דאמרי reject ג' and ב'.
- ii) The ברייתות that are מתיישבות are ג' and ב'
- (1) Because for this גרסא
- (a) בהמה ברייתא א' indeed refers to
- (i) ברייתא ג' precisely as is implied by
1. so ברייתא ג' can be valid.
- (2) And ברייתא ב' that says בהמה חייבת is no problem either:
- (a) it applies where מצוי לסלק.

תד"ה ייחד לו בית

- 1) גמרא
  - a) נכרי שנכנס ובציקו בידו אין זקוק לבער
  - b) (רישא) הפקידו אצלו זקוק לבער
  - c) (סיפא) יחד לו בית אין זקוק לבער שנאמר לא ימצא
- 2) קשיא
  - a) How does סיפא לא ימצא support the רישא?
- 3) רב פפא of תירוץ
  - i) In fact it supports the רישא
    - (1) Where הפקידו וקבל אחריות
      - (a) there is לא ימצא
      - (i) Because physically it is מצוי אצלו
- 4) רב אשי of תירוץ (רש"י per)
  - a) It refers to the סיפא.
  - b) The סיפא deals with where
    - i) יחד לו בית ולא קבל אחריות
    - ii) All he said was הררי הבית לפניך
  - c) That's why there is no דין of ימצא.
- 5) קשיא
  - a) Do you mean to say that the נכרי is considered to be walking on his own property because שכירות קניא?
- 6) תירוץ
  - a) No, there is no בל ימצא because it's not considered מצוי בידך.
- 7) תוספות:
  - a) קשיא
    - i) Why does רש"י insist for רב אשי that יחד לו בית is פטור מלבער only where there was no קבלת אחריות?
    - ii) And if the essence is that he wasn't מקבל אחריות
      - (1) why does the גמרא emphasize that the critical issue is whether the ישראל has the right to enter
        - (a) as when the גמרא suggests that the פטור implies that שכירות קניא?
      - iii) Besides, review דף ה:

- (1) and note that where there is no קבלת אחריות
- (a) the פטור is derived from לא יראה לך
- (i) not from the לא ימצא that the גמרא mentions here.
- b) תירוצ (as explained by מהרש"א)
- i) Must be that the case applies even where he was מקבל אחריות.
- ii) The reason it's פטור is that יחד לו בית results in the house not being considered מצוי
- (1) Or accessible
- (a) within the meaning of לא ימצא.
- c) קשיא
- i) But for רב פפא
- (1) who applies the לימוד from לא ימצא to the רישא,
- (a) how does the ברייתא derive the rule that there is no חיוב ביעור for יחד לו בית
- (i) even where he was מקבל אחריות
- d) תירוצ
- i) רב פפא considers יחד לו בית as so restrictive on the owner's access
- (1) that רב פפא without any לימוד
- (a) analogizes the case to נכרי בבית נכרי.
- ii) רב אשי applies the same logic
- (1) but says the ברייתא relies not on סברא
- (a) but on the חמץ not being accessible (מצוי) within the meaning of לא ימצא

רש"י ד"ה דעתו לחזור כו' אפילו מראש השנה נמי

1) גמרא

- a) המפרש והיוצא בשיירא ...
- b) פסח says that a person who leaves more than 30 days before פסח
  - i) needn't do ביעור even if intends to return in פסח.
- c) רבא disagrees and requires ביעור
  - i) regardless of when he leaves
    - (1) so long as he intends to return in פסח
- d) All agree that there is no חיוב ביעור if he leaves before 30 days and doesn't intend to return in פסח
- e) But says if דעתו לחזור there is a חיוב ביעור even if he leaves as early as ראש השנה.

2) רש"י

- a) קשיא
  - i) Why does רבא require בדיקה no matter how early he leaves, so long as he intends to return on פסח?
- b) תירוץ
  - i) The case assumes that he wasn't מבטל the חמץ.
  - ii) No matter how early he leaves, if he returns on פסח he'll be עובר בבל יראה when he sees the חמץ.
  - iii) And during פסח he won't be in a position לבטלי because the חמץ is then not considered his.

3) מהרש"ל:

- a) קשיא
  - i) Note that רש"י says that the owner hadn't yet done ביטול.
  - ii) Then why is he not עובר בבל יראה until he sees it? After all, whether or not **he** sees it, the חמץ is seen in his house in the sense that it's present and not מבוטל!
  - iii) And why is he not עובר if דעתו לחזור and he doesn't return?
- b) תירוץ:
  - i) You're right. If he knew that there was definite חמץ in the house, he'd be עובר בבל יראה even while he is away from home.
    - (1) But in this case he didn't know. There is only ספק חמץ.
    - (a) That's why רש"י says he isn't בל יראה unless and until he comes home and sees it.

(b) And that is also why we require בדיקה only if he intends to return, because only then can he get to see it.

(2) קשיא

(a) But why require בדיקה lest he come home on טוב יום and see it?

(b) He shouldn't be יראא בל יראא if he's then an אונס and can't burn it on יום טוב?

(3) תירוץ

(a) Given his fatigue after returning from the שיירא we're concerned that he might wait an extra moment into חול המועד before he burns it, and that moment's wait transgresses בל יראא.

ii) An alternative approach

(1) There is חמץ המץ.

(2) He was מבטל the חמץ while he was away and that's why he's not עובר בבל יראא, ever, even when he comes home. Note that this disagrees with רש"י who says that there was no prior ביטול.

(3) קשיא

(a) Why do we require בדיקה if דעתו לחזור?

(4) תירוץ

(a) Because even if he's not עובר any איסור it's unseemly to have חמץ in a house in which he lives during פסח.

(b) We don't apply this חומרא when דעתו לחזור.

(5) There is wording in the ר"ן that supports this approach.

4) מהרש"א

a) Here is another תירוץ to explain רש"י

b) The case involves חמץ המץ, and there was no ביטול.

i) So long as he hasn't returned, we treat the case as if מפולת עליו מפולת. There is no חיוב בדיקה because מפולת היא כמבוער.

(1) רש"י in fact analogizes שיירא לשיירא to היוצא לפנותו, which רש"י compares to מפולת עליו מפולת.

ii) But once he returns the house no longer counts as מפולת עליו מפולת, and he must make ביטול. The analogy for מפולת is that we require ודיו מבטלו בלבן ודיו in case he's here and in a position to be מגל. So if he wasn't מבטל he is suddenly עובר בבל יראא.

(1) Note that רש"י said he's not יראא בל יראא until he sees the חמץ. מהרש"א explains that רש"י means he's not עובר until he comes home and the house no longer counts as a מפולת.

- iii) If we were confident that he'll make ביטול, we wouldn't require בדיקה up front when he leaves. But we're concerned that he might not make ביטול:
  - (1) The גמרא says at דף ו: that ביטול should be made on the night of the 14th, because if he waits until the next day ולא מבטל לה דלמא פשע ולא מבטל לה
  - (2) A person who is יוצא לשיירה and intends to return during פסח won't be here to be בודק on the night of the 14th. So, we're concerned דלמא פשע and he won't do ביטול either.
- iv) That's why we require בדיקה before he leaves.
- c) קשיא
  - i) A later גמרא says
    - (1) העושה ביתו אוצר קודם שלשים יום זקוק לבערו אם דעתו לפנותו
  - ii) Now in that case
    - (1) He's not away on a שיירה and is not טרוד
    - (2) Why should we be concerned that he might forget ביטול?
- d) תירוץ
  - i) Must be that we're concerned that he might eat the חמץ
    - (1) while he is מפנה the אוצר and directly involved with the חמץ
  - ii) Contrast the משיירה חוזר
    - (1) Who is not dealing with חמץ
- e) And there is no concern that he might eat it

דף ו:

גמ' דאלת"ה כלל ופרט כו' ותד"ה אבל בחד ענינא וד"ה אבל בתרי עניני

1) גמרא:

- a) אמר רב מנשה בר תחליפא אמר רב אין מוקדם ומאוחר בתורה
- b) Proof is that:
  - i) בפרשת במדבר כתיב וידבר ד' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים.
  - ii) בפרשת בהעלתך כתיב וידבר ד' אל משה במדבר סיני ... בחדש הראשון
- c) רב פפא says that:
  - i) this rule can only apply בתרי עניני.
  - ii) But מוקדם ומאוחר there must be בחד ענינא (1) because otherwise there could be no concept of a כלל ופרט (a) since that concept is of course based on the assumption that the כלל is פרט to the פרט.
- d) קשיא
  - i) But your acceptance of אין מוקדם ומאוחר בתרי עניני (1) implies that there is no כלל ופרט in תרי עניני.
  - ii) What about the דנין כלל ופרט המרוחקין who says that מאן דאמר in מאן דאמר קמא זה מזה?
- e) תירוץ
  - i) That indeed permits מרוחקין כלל ופרט, but not if they're בתרי עניני.

2) תוספות

- a) קשיא
  - i) How can רב פפא say that מוקדם ומאוחר there is בחד ענינא?
  - ii) A פסוק says for a נסקל that ירה ירה או ירה ירה.
  - iii) Yet, we change the order and say that לסקילתו קודם הנסקל!
- b) תירוץ
  - i) That's a special case because we know from a different פסוק (וסקלתם באבנים) that מיתה (ומתו) that סקילה must be closer in time to מיתה.
- c) קשיא.
  - i) How can the גמרא in בבא קמא (1) combine a כלל ופרט בדברות ראשונות

- (2) with a final כלל בדברות אחרונות?
- d) תירוץ.
- i) True, the דברות are מרוחקין.
- (1) But they still count as חד ענייני because נאמרו.
- 3) מהרש"א
- a) This קשיא reflects תוספות's view elsewhere that תרי ענייני means two פרשיות.
- b) But רש"י elsewhere holds
- i) that even two far-removed פרשיות count as one ענין
- (1) if they deal with the same subject matter.
- c) So the גמרא in בבא קמא is not a קשיא to רש"י.
- 4) מהרש"ל
- a) קשיא
- i) בתרי ענייני רב said that רב means to apply his rule only
- (1) because if it applies also to one ענין
- (2) we'd never be able to say a כלל ופרט
- ii) Why doesn't he answer that
- (1) רב applies his rule
- (a) even for two ענייני
- (i) only where there is persuasive evidence, a הוכחה, that in a *specific case* there is no מוקדם ומאוחר.
1. an example is the במדבר-בהעלותך proof that רב brought
- (2) so we don't distinguish between two ענייני and one ענין
- (3) IN either case
- (a) Where there is a הוכחה
- (i) We say אין מוקדם ומאוחר
- (ii) And then in fact there is no כלל ופרט
- (b) where there is no הוכחה
- (i) we don't say אין מוקדם ומאוחר
- (ii) and there is כלל ופרט
- b) תירוץ
- i) We are often דורש a כלל ופרט etc. although the דרשה conflicts with a קל וחומר.
- ii) In effect, the קל וחומר
- (1) Is a הוכחה

(a) that the כלל ופרט is invalid

(i) Presumably because of מאוחר ומקדם אין.

(2) And the fact that the כלל ופרט survives proves that

(a) אין מוקדם ומאוחר we don't say בחד ענייני

(i) Even where there is a הוכחה

5) מהרש"א

a) קשיא

i) מהרש"ל's approach is not enough.

ii) Because the הוכחה from a contrary וחומר קל is indirect, and in fact doesn't result in אין מוקדם מאוחר

iii) And is not as powerful as direct evidence of the kind תוספות mentioned:

(1) Where although a פסוק says ירה ירה סקל יסקל או ירה ירה

(2) The פסוק of וסקלתם אותו does make us change the order to say that דחיית הנסקל קודם לסקילתו

iv) So, again, maybe

(1) תרי ענייני הד is no different from ענייניא

(2) and in each case we say אין מוקדם ומאוחר only in response to a direct הוכחה

b) תירוצ

i) רב פפא first proves with his הוכחה in במדבר that there can be אין מוקדם ומאוחר בתרי ענייני.

ii) He extends this מסברא to where there is no בתרי ענייני. The result is that there is no כלל ופרט בתרי ענייני at all, with or without a הוכחה.

iii) But although we have a הוכחה from נסקל that there can be בחד ומאוחר אין מוקדם ומאוחר ענייניא

(1) we don't extend that מסברא to where there is no הוכחה.

(2) So we are דורש כלל ופרט בחד ענייניא when there is no הוכחה.

iv) In this רב פפא disagrees with

(1) רב מנשה בר תחליפא

(2) Who says that from the proof of נסקל

(a) We reason that there is no מוקדם ומאוחר for ענייניא

(i) Even where there is no proof

תד"ה ודעתי' עילוי'

1) גמרא

- a) אמר ר' יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל
- b) קשיא
  - i) מאי טעמא
  - ii) אי נימא משום פירורין הא לא חשיבי
- c) תירוצ'
  - i) אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתי' עילוי'
- d) קשיא
  - i) וכי משכחת לי' לבטלי
  - ii) דילמא משכחת לי' לבתר איסורא ולא ברשותי' קיימא ולא מצי מבטיל

2) רש"י:

- a) What does רבא mean?
  - i) That if he finds a גלוסקא יפה, there may be דעתי' עילוי' in the sense that he might hesitate a moment before he **burns** the גלוסקא.
  - ii) He's עובר בבל יראה if he does hesitate.
  - iii) That's why we require that he satisfy תשביתו by way of ביטול.

3) תוספות:

- a) קשיא
  - i) We just explained that because it is a גלוסקא יפה he might hesitate for a moment before he does **ביטול** (see מהרש"א below).
  - ii) So how can the גמרא then ask וכי משכחת לי' לבטלי?
- b) תירוצ'
  - i) Must be that רבא's focus is on the גמרא's preceding קשיא and they should be automatically בטל.
  - ii) To which רבא answers there can be no automatic ביטול for a גלוסקא יפה.
  - iii) So רבא never talked about making a conscious non-automatic ביטול, and he never said that there's a חשש that there might be a delay in making a conscious ביטול
  - iv) That's why the גמרא responds: OK, so there's no automatic ביטול, but וכי משכחת לה לבטלה!

4) מהרש"א:

- a) קשיא

- i) רש"י said that רבא's concern was that he might hesitate before he **burns** it, not before he's מבטל it.
  - ii) רש"י never said that he might hesitate before he makes ביטול.
  - iii) That should explain why the גמרא then asks: 'לבטלי'.
  - iv) So why does תוספות say that רבא already discussed that he might hesitate before ביטול!
- b) תירוץ
- i) Because if a person hesitates before burning, it's logical to assume he'll also hesitate before ביטול.

תד"ה משש שעות ולמעלה

1) גמרא

- a) אמר ר' יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל
- b) קשיא
  - i) מאי טעמא
  - ii) אי נימא משום פירורין הא לא חשיבי
- c) תירוצ'
  - i) אמר רבא גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעת' עילו'
- d) קשיא
  - i) וכי משכחת לי' לבטלי
- e) תירוצ'
  - i) דילמא משכחת לי' לבתר איסורא ולא ברשותי' קיימא ולא מצי מבטיל
  - ii) דא"ר אלעזר שני דברים אינן ברשותו...חמץ משש שעות ולמעלה
- f) קשיא
  - i) וניבטלי' בארבע...
- g) תירוצ'
  - i) כיון דלאו זמן איסורא הוא ולא זמן ביעורא הוא דילמא פשע ולא מבטל לי'
- h) קשיא
  - i) וניבטלי' בשית
  - ii) כלומר בתחלת שית כשהוא עוסק בשריפה ויזכור לבטלי'
- i) תירוצ'
  - i) כיון דאיסורא דרבנן עילו' ... לא מצי מבטיל
  - ii) דאמר רב גידל... אמר רב
  - iii) המקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדיניתא אין חוששין לקידושין

2) רש"י

- a) When רב גידל refers to שש שעות ולמעלה
  - i) he means שש מתחלת שש
- (1) when the איסור is only דרבנן.
- b) That חמץ can't be used for קידושין at this time proves that even an איסור דרבנן is considered out of a person's רשות.

3) תוספות:

- a) שש שעות ולמעלה uses the phrase רב גידל
  - b) That phrase means the time starting from שש סוף
    - i) דאורייתא is איסור when the
      - (1) איסור דרבנן when it's only an תחלת שש not from
  - c) Proof is that on דף the גמרא says
    - i) דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה אסור
      - (1) לימודים דאורייתא and the גמרא proceeds to derive this from
- 4) מהרש"א
- a) ר' אלעזר could have brought further proof from תוספות
    - i) He also uses the phrase משש שעות ולמעלה
      - (1) שני דברים .. on גמרא in our מימרא in his
    - ii) and he must mean שש מסוף because he says ועשאן הכתוב .
    - iii) Besides, if ר' אלעזר had meant חמץ is not in a person's רשות starting שש מתחלת שש, how could the גמרא ask the follow-up question: בשיט' וניבטלי בשית?
  - b) קשיא
    - i) But if רב גידל means שש מסוף
      - (1) איסור דאורייתא is an חמץ when
        - (a) how does his מימרא prove that a person's חמץ that is איסור דרבנן is not considered in the person's רשות?
  - c) תירוצ'
    - i) The נוקשה are חיטי קורדניית'
      - (1) בסוף שש even דרבנן it's so

דף ז.

גמ' הב"ע כגון שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר כו'

- 1) גמרא
  - a) אמר רבה בר רב הונא אמר רב הפת שעטיפשה
  - b) כיון שרבתה מצה מותרת
    - i) Meaning that if used the תיבה more for מצה than for חמץ
      - (1) We assume that the פת is מצה
        - (a) Because we follow the רוב
  - c) מקשן
    - i) Most people clean out the old items before they put in new items, especially for פסח where there is a בדיקה on the night of the 14th.
    - ii) So, even if they didn't use the box more for מצה, why don't we assume that it's מצה because of בטרם בתר בתרא.
  - d) תרצן
    - i) The fact that it's spoiled shows that it's left over from old חמץ.
  - e) מקשן
    - i) OK, that explains why we don't go בתרא בתר.
    - ii) But why does it matter whether they used the box more for מצה than for חמץ?
    - iii) Shouldn't the fact that it's spoiled prove that it's left over חמץ?
  - f) תרצן
    - i) Correct.
    - ii) כיון שרבתה means that
      - (1) Enough days have passed since פסח
      - (2) That we can assume that even מצה would have become spoiled
      - (3) So the כיון שרבתה supports the principle of בתרא בתר בתרא
  - g) מקשן
    - i) Go back to our assumption that בטרם בתר בתרא prevails over רוב.
    - ii) A ברייתא says that a coin found in a box
      - (1) Is חולין if most coins placed in the box are חולין, and
      - (2) Is מעשר שני if most coins placed in the box are מעשר שני
    - iii) Here, too, people wouldn't put in coins of one type before they clean out coins of the other type,

(1) so why don't we go בתר בתרא

h) תרצן

i) Because both kinds of coins are used at the same time and are separated in ציבורין.

ii) The coin that is a ספק is not in either pile.

2) מהרש"א

a) Go back to the beginning of the סוגיא:

i) The גמרא first explained that כיון שרבתה means we assume the spoiled item is מצה if he used the box more for מצה than for חמץ.

ii) At that point, the מקשן asked:

(1) Most people clean out the old items before they put in new items, and this is even more relevant in פסח where there was a בדיקה on the night of the 14th;

(2) so even if they didn't use the box more for מצה, why don't we assume that it's מצה because of בתר בתרא.

b) קשיא

i) Why don't we explain that we don't go בתר בתרא

(1) because on the day before פסח

(a) separate ציבורין of חמץ and מצה were placed into the box.

ii) Maybe that's why there is no בתרא and that's why רוב is relevant.

iii) Why is the גמרא compelled ultimately to explain that כיון שרבתה means שרבו ימי מצה עילוי'

c) תירוץ:

i) We couldn't decide that the spoiled item is מצה even if the case involved separate piles of חמץ and מצה, and most of the piles were מצה.

ii) It's unusual to bake much מצה many days before פסח. So we'd still have to explain how, if the item was מצה, it could have spoiled so quickly.

iii) So we'd be forced anyway to say that many days of פסח had passed.

iv) So we might as well explain more directly that כיון שרבתה in fact means that many days of פסח had passed, and avoid the complications of ציבורין and רוב.

תד"ה לפני סוחרי בהמה כו'

- 1) גמרא
  - a) מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר
- 2) רש"י's explanation:
  - a) מעשר שני were בהמות בירושלים
  - b) קשיא
    - i) But once the money is paid to the מוכרים it becomes חולין, and the odds become 50-50.
  - c) תירוץ
    - i) At 50-50 it's a ספק.
    - ii) We rule איסורא לחומרא.
- 3) תוספות
  - a) קשיא
    - i) It's not 50-50:
      - (1) מעות חולין also have מיעוטא דלוקחים
      - (2) add that to the חולין that the מוכרים hold, and רוב is חולין!
- 4) מהרש"א
  - a) קשיא
    - i) רש"י is right that it's 50-50
    - ii) מעות מעשר שני must have some דמוכרים מיעוטא, (1) and this מיעוט counterbalances (a) the מיעוטא דלוקחים that have חולין!
  - b) תירוץ
    - i) No, תוספות is right. It's not 50-50.
    - ii) In identifying money found בהמה לפני סוחרי בהמה, רש"י considers as possible sources only money that was brought to the שוק to buy בהמות.
    - iii) So that the only issue is
      - (1) whether the money was lost by the לוקחים before they bought בהמות
      - (2) or by the מוכרים after the בהמות were sold.
    - iv) Because if רש"י were to consider moneys that a person brought to buy other items
      - (1) how could רש"י say most money that is lost by לוקחים is מעשר שני?

v) So,

(1) if you want to consider also the possibility that מעות מעשר מוכרים lost

(2) you must be referring to moneys that they proposed to spend for בהמות.

(3) And that is illogical

(a) why would they buy בהמות at the same time that they're selling בהמות?

vi) So קשיא תוספות stands

(1) the מעות חולין **who buy בהמות** with מעות חולין can't be counterbalanced that with a מעות מעשר דמוכרים who have מעות מעשר.

(a) That second מעות מעשר isn't money that the מוכרים use to buy בהמות

(b) and can't be considered.

תד"ה בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע

- 1) גמרא
  - a) להבא certainly refers to לבער
  - b) There is disagreement on whether על ביעור means להבא
- 2) תוספות
  - a) When does the father make the ברכה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו?
    - i) רשב"א says before the ברית for two reasons
      - (1) first reason
        - (a) להכניסו is the same format as לבער
        - (b) so it refers להבא
        - (c) and the facts should be consistent with להבא, otherwise the ברכה has a משמעות of שקר.
      - (2) Second reason
        - (a) Like any other ברכה, להכניסו should be made עובר לעשייתו, i.e., in advance.
    - ii) רבינו תם says after the ברית.
      - (1) He disagrees with the argument of שקר משמעות. The father is making a ברכה that is consistent with מילה of future children in general.
      - (2) He disagrees with the argument of עובר לעשייתו.
        - (a) עובר לעשייתו applies only where the person who does the מצווה (the מוהל) is the one who makes the ברכה (the father).
- 3) מהרש"א
  - a) רא"ש says that
    - i) the logic that father is making a ברכה that is consistent with מילה of future children in general,
      - (1) answers not only the שקר משמעות issue
      - (2) but also רשב"א's argument from עובר לעשייתו
  - b) קשיא
    - i) Why does רבינו תם need a different response to explain why עובר לעשייתו doesn't apply?
  - c) תירוץ
    - i) That the ברכה refers to מילה in general means that להכניסו is not שקר.
    - ii) But the fact remains that the father's son is being נימול now

- (1) and children-in- general doesn't absolve the father from עובר לעשייתן.
- iii) That's why we need תם רבינו's response that עובר לעשייתן doesn't apply because the father isn't the מוהל.
- d) קשיא
- i) What about where the father is the מוהל, so that he both does the מצווה and make the ברכה?
- e) תירוץ
- i) לא פלוג
- ii) we make no special allowance for this case.
- f) קשיא
- i) דף ז: at
- ii) before we ultimately decide that על המילה means להבא
- iii) so that in theory we'd prefer to say למול before the ברית
- iv) we nevertheless conceded that the מוהל should say על המילה
- (1) where he is not the father
- (a) because למול applies only to the father
- (i) who has the burden of the מצווה
- v) yet we made a special allowance for where the מוהל is the father
- (1) and require that he say למול
- g) תירוץ
- i) Where the issue is *when* to make the ברכה, we say לא פלוג
- ii) Where the issue is the *wording* of a ברכה we do permit distinctions.

תד"ה לא סגי דלאו איהו מהיל

- 1) גמרא
  - a) The word לבער certainly refers to the future. There is a מחלוקת whether על ביעור also refers to the future.
  - b) קשיא
    - i) ברכה should be recited עובר לעשייתן, in advance. To be accurate, the ברכה should refer to the future.
    - ii) If so, does the fact that we say על המילה prove that על refers to the future?
  - c) תירוץ
    - i) No.
    - ii) Here, the father has no alternative, because to say למול would incorrectly imply that he was doing the מילה himself.
    - iii) In fact, where the father does the מילה himself, he says למול.
  - d) But ultimately the גמרא concludes that על also denotes the future.
- 2) רש"י
  - a) As a result, the correct ברכה is על המילה whether or not the father is the מוהל.
- 3) תוספות
  - a) A מוהל who is מל גרים says למול את הגרים.
  - b) The ברכה is correct: the מוהל, not the father, is doing the מילה.
- 4) מהרש"א
  - a) This applies even in the מסקנא where we hold that a father who does the מילה himself makes the same ברכה (על) that the מוהל makes where he is not the father.
  - b) קשיא
    - i) Why is there a special rule for גרים
    - ii) And there is no special rule for a father who is מוהל his own son
  - c) תירוץ
    - i) Because, as תוספות says in והלכתא ד"ה, בברכות, יש טעם בברכות.

תד"ה על הטבילה

1) גמרא

- a) עובר לעשייתן are made ברכות is an exception to the rule that all טבילה.
- b) This is because אזי לא גברא אחתי.

2) תוספות

- a) is also an exception. The ברכה is made afterwards. נטילת ידים

3) מהרש"א:

a) קשיא

- i) Why doesn't the גמרא mention that נטילת ידים is an exception as well as טבילה?
- b) Two תירוצים
  - i) The reason for both exceptions is the same: אזי לא גברי
  - ii) טבילה is related to נטילת ידים:
    - (1) טבילת ידים בשיעור מקווה
    - (a) also counts as נטילת ידים

